

Farsund sentrum (Tekst hentet fra Riksantikvarens NB-register)

Nasjonale interesser

Gjenreisningen etter brannen i 1901 førte til et forholdsvis helhetlig preg i sveitserstil tilpasset byens tette fasaderekker. Sveitserstilen dominerer bebyggelsen i de øvre delene av byen, mens murbebyggelsen i de nedre delene av byen domineres av Jugendstilen. Murbygningene til tross fremstår Farsund som en treby også etter brannen.

Byen er således en treby slik de andre byene langs kysten i Aust- og Vest-Agder er, men ingen empireby. Farsund er en annerledes "Sørlandsby" på grunn av sitt stiluttrykk. Et annet moment som gjør at Farsund sentrum har nasjonal interesse er at det er den siste trebyen som ble bygget opp igjen i Norge før Murtvangsloven kom i 1904.

Beskrivelse

Farsund er en bratt by. De gateløpene som gikk parallelt med kystlinjen var bredere og flatere enn de smale smugene som førte fra sjøen og oppover i terrenget. I 1901 inntraff så katastrofen. 12. august startet det å brenne i et pakkehus og smitter raskt over til de neste. Frisk vind sørget for at hele byen snart sto i brann. Ut på formiddagen neste dag stilnet brannen og kirka fra 1785 og 250 hus var brent ned.

Etter brannen engasjerte byen Fredrik Næser fra Løten til å foreslå reguleringsplanen. Fra man startet med planleggingen til planen var ferdig godkjent tok det bare 6 uker. Planen ble utarbeidet på fem uker og kommunestyret brukte en uke på å forme et enstemmig vedtak.

Gjenoppbyggingen etter brannen ble ledet av stadsingeniør Gabriel Finne, som var byingeniør fra 1901 – 1904. Mesteparten av byen ble bygget opp igjen på tre år. Derfor oppleves den som homogen med murbygninger i Jugendstil og trehus i sveitserstil. Gatene i det nye Farsund ble gjort bredere for å hindre brannspredning. Konsekvensen var naturlig nok at det ble plass til færre hus, og om lag 60 mindre tomter måtte innløses.

I den nye reguleringsplanen ble gatene ikke bare gjort bredere, de ble også gjort rettere, det var angitt størrelse på kvartalene og maksimale gesimshøyder. Det ble ikke innført murtvang med en gang, men en ny brann i 1904 førte til murtvang i de mest sentrale gatene. Ny kirke ble innviet i 1905.

Byen har to markerte plasser; Torvet og Nytorvet. Disse blir forbundet med hverandre via Torvgaten, som også er byens handlegate. Nytorvet ligger oppe ved kirka, og mesteparten av plassen er brukt til veiareal. Her møtes Torvgaten, Kirkegaten, Listerveien og Sundeveien. Torvgaten ligger bratt nedover mot torvet. I krysset med Storgaten har husene brukket gavlf med tårnmotiv og danner en liten "plass" i gata.

Nederst i Torvgaten, på nordsiden, finner vi bygningen Husan. Bygningen, som opprinnelig ble bygget av Jochum B. Lund i 1801-03, ble oppført i britisk neoklassistisk stil, gjerne betegnet som "Style Adams". Wilhelm Krag kalte denne bygningen i sin tid for "Agders perle og Sørlandets pryd".

Under annen verdenskrig brant den gamle trebygningen ned til grunnen, og murfløyen fikk store skader. I 1950-årene ble murfløyen fra 1918 satt i stand igjen, og den gamle utbrente trebygningen ble erstattet av en ny bygning, i stil noenlunde lik den opprinnelige trebygningen. Konstruksjonsmessig var den imidlertid nå blitt oppført i mur, men med ytre kledning i liggende panel. Bygningen ble innredet og tatt i bruk som kommunens administrasjonsbygg.

Torvgaten munner ut på torvet ved kaia. Torvet er delt i to av Strandgaten og danner Øvre Torv som skrånner oppover mot bebyggelsen, og Nedre Torv innenfor kaikanten. Både Torvgaten og Kirkegaten munner ut på torvet. Nytorvet, Torvgaten og Torvet danner Farsunds mest urbane trekk.

Helt nord i sentrum ligger et gateløp langs Vestersiden med selvgrodd bebyggelse fra tiden før brannen.